

Ivona Ďuričová

Podporná politika do poľnohospodárstva SR v rokoch 2004 – 2012

Support policy of agriculture evaluation in the Slovak Republic in 2004 - 2012

Abstract: Article deals with development and evaluation of agricultural support policy since EU-Accession of the Slovak Republic to the year 2012. All subsidies into agricultural sector were implemented by Agricultural Paying Agency that ensures effective use and transparency of sources through Integrated Administrative and Control System. Subsidies are classified into five main groups: direct payments, support within market organisation, support for rural development, state aid (national measures) and general services.

Key words: support policy - market organization – direct payments – rural development – state aid (support) – general services

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá vývojom a hodnotením podpornej politiky poľnohospodárstva od vstupu SR do Európskej únie po rok 2012. Všetky podpory do poľnohospodárskeho sektora sa realizovali prostredníctvom Pôdohospodárskej platobnej agentúry, ktorá pomocou Integrovaného administratívneho a kontrolného systému zabezpečuje efektívne využívanie prostriedkov a ich transparentnosť. Podpory sú zatriedené do piatich hlavných skupín: priame platby, podpory v rámci organizácie trhu, podpory na rozvoj vidieka, štátna pomoc (národné opatrenia) a všeobecné služby.

Kľúčové slová: podporná politika – organizácia trhu – priame platby – rozvoj vidieka – štátna pomoc – všeobecné služby

Slovenské poľnohospodárstvo prechádzalo od roku 2004 rôznymi zmenami, vyplývajúcimi zo vstupu SR do spoločného priestoru EÚ, zaviazalo sa prijať nariadenia, spoločné pravidlá a podmienky Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP). Významnou súčasťou SPP je aj podporná politika poľnohospodárstva a v rámci nej dotácie na pomoc pre dosahovanie prosperity poľnohospodárskych podnikov. Podpory pre poľnohospodárov sú určené na zabezpečenie adekvátnych príjmov a ďalších cieľov, týkajúcich sa širokej škály zachovania a rozvoja dôstojných životných podmienok vidieckeho obyvateľstva, ako aj zabezpečenia spotreby poľnohospodárskych výrobkov. Podľa Foltýna, I. a kol. (2008) pôvodným zmyslom a cieľom podpôr do poľnohospodárstva bolo zlepšiť dôchodkovú situáciu poľnohospodárskych producentov s ohľadom na celospoločenské záujmy. Cieľom

poľnohospodárskej politiky je zaistiť poľnohospodárskym producentom možnosť dosiahnuť v priemerných, regionálnych alebo špecifických podmienkach daného štátu s pomocou cielených podpôr primeranú mieru zisku. Neoddeliteľnou súčasťou SPP je aj rozvoj vidieka.

Dotácie sú nástrojom, prostriedkom realizácie cieľov určitej konkrétnej politiky a voľba nástrojov pri znalosti ich vlastností a účinkov a ich vzájomná kombinácia by mali vychádzať z ujasnenej stratégie a ich cieľov, zo znalosti prostredia a celkovej ekonomickej situácie daného štátu uvádza Bečvářová, V. (2008).

Udržateľné poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka sú významné aspekty, na ktoré sa kladie dôraz a zohľadňujú sa pri koncipovaní novej poľnohospodárskej politiky, ktorá umožní v plnej miere využívať svoj potenciál a aktívne sa podieľať na tvorbe lepšieho životného prostredia (Ďuričová, I., 2009). Podľa Chrastinovej, Z. (2010) podporná politika zohráva rozhodujúci význam v dôchodkovej stabilite poľnohospodárskych podnikov hospodáriacich tak v produkčných ako aj v znevýhodnených oblastiach. Podpory stimulujú nielen ekonomiku podnikov a jednotlivých komodít, ale aj investičný proces, čo spätne vplýva na efektívnosť cez znižovanie nákladov a zvyšovanie produktivity práce. Pokrivčák, J. (2011) uvádza, že podstata reformy SPP z roku 2003 bola v tom, aby sa platby oddelili od produkcie. Farmári na Slovensku by možno chceli vyššie podpory, ktoré by plynuli do živočíšnej výroby, no zámerom minulej reformy ako i pripravovanej budúcej SPP je, aby dotácie čo najmenej deformovali rozhodnutia výrobcov. Aj keď sa po vstupe SR do EÚ zachovali princípy alokácie podpôr do podnikov, hospodáriacich v rozdielnych prírodných podmienkach, došlo k zmierneniu stratovosti a ústupu vysokostratových podnikov, utlmil sa rast produkcie, uvedené v (Chrastinová, Z.- Ďuričová, I., 2007) poľnohospodárstvo dosahovalo zisk aj napriek poklesu produkcie. Dôvodom bol nárast poľnohospodárskych podpôr a odviazanie dotácií od produkcie (tzv. decoupling, t.j. podpora nie je viazaná na výrobu). Každý žiadateľ o priame platby musel spĺňať náročné podmienky EÚ a uplatňovať zásady tzv. „správnej poľnohospodárskej praxe“, čo predstavuje súbor opatrení pre ochranu zdravia ľudí, pohody hospodárskych zvierat, prírody, pôdy, vody, atď. Všetky podmienky sú uvedené v rámci zákonných požiadaviek hospodárenia dané národnou legislatívou pre rôzne oblasti, ktoré EÚ nazvala „križové plnenie“ („Cross-compliance“). Národná legislatíva rešpektuje európske nariadenia a smernice, v niektorých prípadoch je dokonca nad rámec požiadaviek EÚ, uvádza Chrastinová (6).

Metodický postup

Podpory poskytnuté do slovenského poľnohospodárstva sú hodnotené za roky 2004 – 2012 a agregované do piatich skupín: trhovoorientované výdavky (TOV), priame platby, rozvoj vidieka, štátna pomoc a všeobecné služby. Každá z nich obsahuje ďalšie konkrétne podpory. Príspevok je spracovaný za obdobie od vstupu SR do EÚ, od roku 2004 po rok 2012, vychádza z kvantifikovaných analýz podpôr do poľnohospodárstva SR. K spracovaniu boli použité základné matematicko-štatistické metódy, metóda pomerných hodnôt, indexová metóda, komparatívna analýza. Ďalšími informačnými zdrojmi pri vypracovaní príspevku boli

i údaje z Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (MPRV SR), materiály z PPA ako aj dostupné informácie z internetových prameňov.

Vlastná práca

Vývoj podpornej politiky a štruktúra podpôr na Slovensku v rokoch 2004 – 2012

Prechodné obdobie, na základe Kodanskej zmluvy, podľa ktorej aj slovenskí poľnohospodári mali dostať celú výšku priamych platieb, bolo stanovené do roku 2013. Slovensko, ako nový členský štát EÚ, sa rozhodlo pre uplatňovanie jednotnej platby na plochu – SAPS. Poskytovanie jednotnej platby je podmienené dodržiavaním hygienických veterinárnych a environmentálnych kritérií, obsiahnutých v nariadeniach EÚ. Predmetom rozsiahlych diskusií ešte pred vstupom bol aj rozsah produkčných kvót rozhodujúcich komodít a výšky podpôr. Slovensko, podobne ako ďalšie prístupujúce krajiny, dostalo prísľub len na pomernú výšku podpôr v porovnaní so starými členskými krajinami

Jedným z opatrení SPP bolo zavedenie tzv. modulácie platieb, čo znamená znižovanie ich finančného objemu, počítaného na jeden podnik. Kvôli kompenzácii straty príjmu v dôsledku prechodu na jednotnú platbu a moduláciu, sa na niektoré plodiny vyplácali dodatkové platby. Modulácia sa nevzťahovala na nové členské krajiny, v ktorých výška priamych platieb podliehala režimu prechodného obdobia do doby, kým výška priamych platieb dosiahla úroveň v starých členských krajinách. Pre členské štáty EU-10 začala modulácia platiť v roku 2012.

Všetky finančné prostriedky z národného rozpočtu a z fondov EÚ poskytované do poľnohospodárstva sa na Slovensku realizovali prostredníctvom Poľnohospodárskej platobnej agentúry (PPA). Okrem vzniku PPA pred vstupom do Európskej únie bol vytvorený aj Integrovaný administratívny a kontrolný systém ako aj programový dokument – Plán rozvoja vidieka sektorový operačný program, čo bolo podmienkou prijatia SPP EÚ pre aplikáciu podpôr z Európskeho poľnohospodárskeho usmerňovacieho a záručného fondu. V programovom období 2007 - 2013 sa mohli žiadatelia z oblasti poľnohospodárstva na Slovensku naďalej uchádzať o financovanie aktivít z európskych prostriedkov. Všetky základné informácie sú obsiahnuté v Národnom strategickom pláne rozvoja vidieka SR pre programovacie obdobie 2007-2013 (NSPRV). Opatrenia na dosiahnutie národných priorít boli spolufinancované z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EAFRD.)

Za obdobie rokov 2004 – 2012 bolo celkovo vyplatené do poľnohospodárstva SR

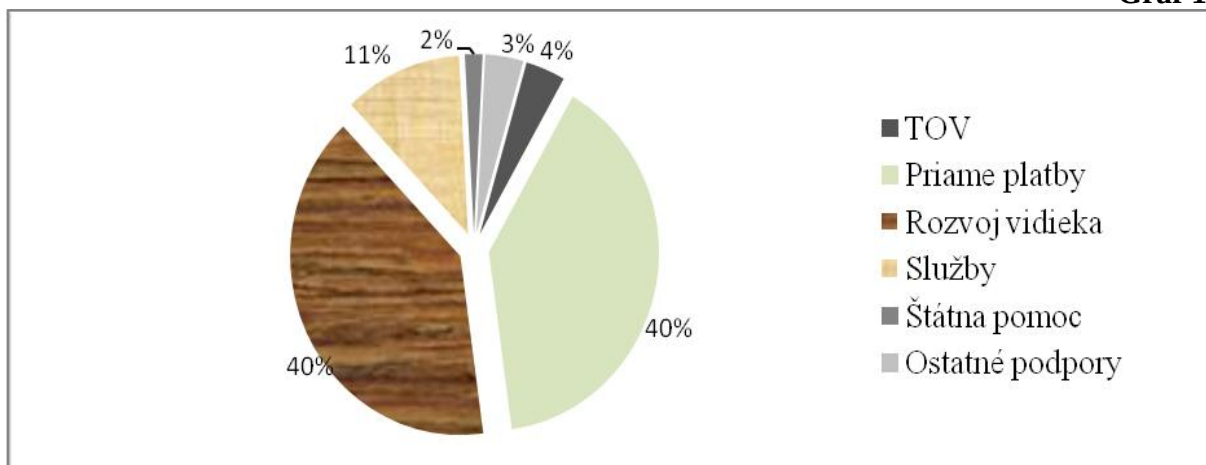
6 898,5 mil. € na trhovoorientované výdavky – TOV, priame platby, rozvoj vidieka, štátnu pomoc a všeobecné služby do poľnohospodárstva.

Do roku 2006 sa na celkových podporách podieľali aj programy SAPARD a PHARE

Najväčší objem na podporách tvorili platby na rozvoj vidieka (40,0 %) a priame platby (39,6%).

Štruktúra podpôr spolu za roky 2004 – 2012 v %
Structure of support in total for the years 2004 – 2012 in %

Graf 1

Prameň: MPRV SR, PPA

Source: Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, Agricultural Paying Agency

Celkové výdaje do poľnohospodárstva v rokoch 2004 – 2012 v mil. €
Total expenditures to agriculture for the years 2004 – 2012 in million €

Tab. 1

Druh podpory ¹	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Trhovo orientované výdavky ²	10,6	127,2	30,9	7,7	7,1	39,8	13,6	13,1	9,8
Intervenčné opatrenia ³	0,0	0,0	111,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Priame platby ⁴	239,9	215,2	229,6	242,1	370,4	364,1	337,6	365,2	370,3
Rozvoj vidieka ⁵	87,1	187,0	251,9	295,7	273,6	433,5	481,1	408,5	345,8
OP RH ⁶	0,0	0,0	0,0	1,9	1,7	0,6	2,0	1,7	3,2
Štátna pomoc, národné podpory ⁷	11,0	10,1	16,4	9,8	9,1	22,4	18,9	8,1	9,1
Program SAPARD ⁸	50,4	54,2	19,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Všeob. služby z rozp. kapitoly ⁹	66,5	81,2	79,9	76,7	92,9	86,4	97,6	93,8	99,5
Program PHARE ¹⁰	0,5	2,1	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Celkové výdaje¹¹	466,0	676,9	741,1	633,9	754,8	946,8	950,8	890,3	837,7

Prameň: MPRV SR, PPA¹²

Pozn. : Od roku 2006 sa investičné opatrenia realizujú z mimorozpočtového účtu. Celková podpora je uvedená bez daňovej úľavy na spotrebnej dani z motorovej nafty¹³

1/ Type of support, 2/ Market oriented expenditures, 3/ Intervention measures, 4/ Direct payments, 5/ Rural Development, 6/ Operational Programme for Fisheries, 7/ State Aid, national subsidies, 8/ SAPARD Programme, 9/ General services from budgetary chapter, 10/ PHARE Programme, 11/ Total expenditures, 12/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, Agricultural Paying Agency; 13/ Note: Since the year 2006 the investment measures are implementing from extra-budgetary account. Total support is listed without tax allowance at consumer tax of diesel oil

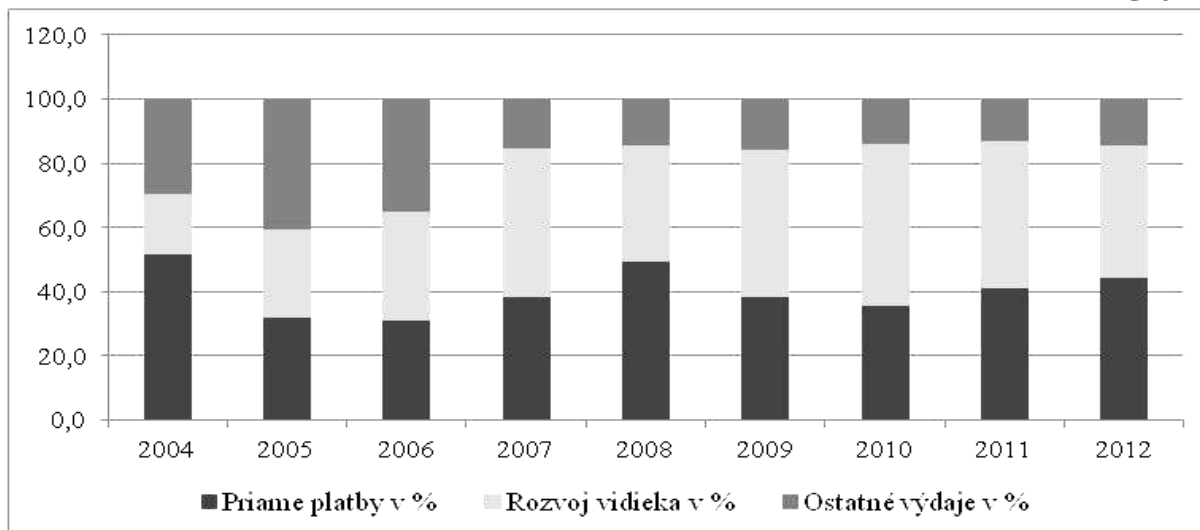
V rokoch 2004 – 2012 sa štruktúra podpôr menila, najvýraznejšie medziročne stúpali podpory na rozvoj vidieka.

Celkové výdaje do poľnohospodárstva v období rokov 2004 - 2012 medziročne narastali rozdielne a od roku 2011 sa znižovali. Najvýraznejší medziročný nárast bol v roku 2005 (o

41,3 %), v ďalších rokoch sa tempo rastu spomalilo. V roku 2011 boli prvýkrát výdaje medziročne nižšie (o 6,8 %) a v roku 2012 sa tiež medziročne znížili (o 6,3 %).

Štruktúra podpôr do poľnohospodárstva v rokoch 2004 – 2012 v %
Structure of support in agriculture during years 2004-2012 in %

Graf 2

Prameň: MPRV SR, PPA

Source: Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, Agricultural Paying Agency

Organizácia trhu – trhovo orientované výdavky (TOV)

Vstupom SR do EÚ v roku 2004 boli do slovenského právneho poriadku prevzaté aj všetky nariadenia a smernice EÚ v rámci Spoločnej organizácie trhu (SOT), na základe ktorých začali byť poskytované podpory pre trhové opatrenia: organizáciu trhu s rastlinnými a živočíšnymi komoditami a podporu exportu. Okrem toho na Slovensku platili Usmernenia ministra pôdohospodárstva SR na úseku štátnej správy organizácie trhu s príslušnými komoditami (obilniny, osivá, tabak, sušené krmivá, živé rastliny, ľan a konope, mlieko, hovädzie a teľacie mäso, bravčové mäso, hydina, hydínové mäso, vajcia, ovčie a kozie mäso, cukor, víno, ovocie, zelenina) a Usmernenie ministra pôdohospodárstva SR na úseku štátnej správy udeľovania licencií na dovoz a vývoz poľnohospodárskych a potravinárskych produktov. Spoločná organizácia trhu s komoditami bola neskôr začlenená pod jednotnú organizáciu poľnohospodárskych trhov podľa Nariadenia Rady (ES) č. 1234/2007. Trhovo orientované výdavky (TOV) sú výdavky určené na podporu vývozu poľnohospodárskych výrobkov mimo územia EÚ a stabilizáciu trhu poľnohospodárskej produkcie. Sú zaradené do Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu (EPZF), ktorý je súčasťou všeobecného rozpočtu EÚ.

Osobitnú skupinu trhových opatrení predstavujú opatrenia vyžadujúce si spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu (Programy „Školské mlieko“, Propagačný

a informačný program spotreby mlieka „Objav mlieko“, „Národný program stabilizácie a rozvoja slovenského včelárstva“, „Akčné plány“).

Základné členenie foriem podpory spoločnej organizácie trhu predstavujú:

- a) *Obchodné mechanizmy* – dovozné a vývozné licencie, vývozné licencie s vopred stanovenou sadzbou náhrady, osvedčenia, zábezpeky, vývozné náhrady na poľnohospodárske a spracované poľnohospodárske výrobky (NON ANNEX I.)
- b) *Rastlinné komodity* - organizácia trhu s rastlinnými komoditami
- c) *Živočíšne komodity* - organizácia trhu so živočíšnymi komoditami

Špecifickým nástrojom podpory organizácie trhu na Slovensku bol systém *skladiskových záložných listov (SZL)*, na základe zákona č. 144/1988 Z. z. SR mohla po dohode s EÚ využívať tento nástroj do roku 2006. Prefinancovanie úrody prostredníctvom SZL a podporu skladovania uskutočňovala za obdobie rokov 2004 – 2006 Intervenčná agentúra (príspevková organizácia MP SR zriadená k 1. 1. 2004, ktorá svoju činnosť ukončila k 31. 12. 2006 bez právneho nástupcu).

Priame platby

Priame platby sú významným nástrojom SPP a predstavujú dotácie na podporu príjmov poľnohospodárov podľa vopred stanovených podmienok, na podporu zachovania poľnohospodárskej produkcie a tvoria rozhodujúcu časť výdavkov EÚ do poľnohospodárstva. Majú charakter bežného transferu poľnohospodárom a podpora farmárov prostredníctvom priamych platieb má za cieľ najmä: stabilizovať príjmy farmárov, zlepšiť konkurenčnú pozíciu farmárov, zabrániť negatívnemu vplyvu cezhraničnej dotačnej konkurencii z okolitých krajín, rozvíjať odvetvia tvoriace pridanú hodnotu na území SR.

Nový spôsob vyplácania priamych platieb od roku 2004 regulovalo Nariadenie Komisie č. 1782/2003. Členské krajiny sa mohli rozhodnúť, že zavedú jednotnú platbu iba čiastočne, čo znamenalo, že časť podpôr bolo možné vyplácať vo forme jednotnej platby a časť poskytovať ako dodatkovú platbu, viazanú na produkciu. Pre nové členské krajiny, ktoré sa prihlásili k uplatňovaniu jednotnej platby na plochu (SAPS), boli prijaté odlišné pravidlá.

Pred vstupom SR do EÚ od 1. 1. 2004 do 30. 4. 2004 sa podpory z národných zdrojov do slovenského poľnohospodárstva poskytovali na základe Výnosu MP SR (č.152/2004-100), podľa ktorého sa podporovali plodiny na ornej pôde, tabak, chmeľ a vybrané chovy hospodárskych zvierat (dojčiace kravy, ovce a kozy). Z poskytovania priamych platieb boli vylúčené okopaniny (cukrová repa, zemiaky), špeciálne trvalé kultúry s výnimkou chmeľu a špeciálne plodiny (poľná, rýchlená zelenina a liečivé rastliny). Priame platby v živočíšnej výrobe sa zredukovali iba na podporu chovu dojčiacich kráv a teľných jalovíc, chovu bahníc a jariet a chovu kôz s jednotnou sadzbou pre celé Slovensko.

Podpory sa poskytovali z národných zdrojov a jednou z podmienok nároku na tieto platby bolo prihlásenie sa do systému zjednodušenej platby na ha p. p., ktorý sa začal uplatňovať po vstupe SR do EÚ.

V ostatných rokoch sa realizovali podpory prostredníctvom EPZF (Európsky poľnohospodársky záručný fond) vo forme bežných transferov nefinančným subjektom priamo hospodáriacim na pôde, ktoré spĺňajú podmienky pre ich poskytovanie, uvedené v nariadení Rady (ES) č. 73/2009, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá režimov priamej podpory pre poľnohospodárov v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky a ktorým sa ustanovujú niektoré režimy podpory pre poľnohospodárov, ktorým sa menia a dopĺňajú nariadenia (ES) č. 1290/2005, (ES) č. 247/2006, (ES) č. 378/2007 a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1782/2003 (ďalej len „nariadenie Rady ES č. 73/2009“). Termín vyplácania je od 1. 12. bežného do 30. 6. nasledujúceho roka. Druhým zdrojom podpôr je štátny rozpočet, z ktorého sa realizujú doplnkové národné priame platby.

Limit výdavkov v rozpočte kapitoly na rok 2007 zabezpečoval plnenie finančného rámca národných doplatkov a dodržanie záväzku slovenskej vlády prijatého po podpise prístupovej zmluvy v Kodani na poskytovanie národného doplatku k priamym platbám EÚ vo výške 30 %, a tak priame platby pre rok 2007 boli rozpočtované na úrovni 70 % priemeru krajín EÚ. V medziročnom porovnaní šlo o výrazný nárast podpory z 54 % úrovne starých členských krajín v roku 2006 (zvýšenie o 16 %). Nariadením Komisie (ES) č. 552/2007 z 22. mája 2007 boli stanovené rozpočtové stropy ročných finančných rámcov pre schému SAPS pre SR na rok 2007. V roku 2008 sa dosiahla úroveň 80 % úrovne priamych platieb starých členských krajín, vrátane doplnkových národných priamych platieb. V roku 2009 bolo možné vyplatiť priame platby do výšky 90 % priemeru krajín EÚ. Rozpočet na priame platby bol upravený v súvislosti s reálnymi príjmami z EÚ a v súlade s nariadením Komisie ES č. 889/2009 z 25. 9. 2009, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady č. 73/2009. V roku 2010 bol stanovený rozpočet na priame platby vo výške 70 % priemeru krajín EÚ. V schválenom rozpočte boli na národnú vyrovnávaciu platbu vyčlenené prostriedky vo výške 20 % (na rozdiel od možných 30 %) a tak priame platby spolu boli realizované do výšky 90 % priemeru krajín EÚ. Nariadením Rady (ES) č. 73/2009 z 19. januára 2009 boli stanovené rozpočtové stropy pre priame platby na roky 2009 – 2015 a následne boli upravené nariadením komisie EÚ č. 680/2011 zo dňa 14. 7. 2011. Stanovený limit na SAPS v roku 2011 bol vo výške 80 % priemeru krajín EÚ-15. Tieto prostriedky bolo možné doplniť národnou vyrovnávacou platbou do výšky 20 %, t. j. spolu do výšky 100 % priemeru krajín EÚ. Na rok 2011 boli rozpočtované prostriedky vo výške 90 % priemeru krajín EÚ 15. Upravený rozpočet ovplyvnili zmeny v limitoch priamych podpôr stanovené v nariadení Komisie č. 680/2011 ako aj prostriedky z prevodu z roku 2010 a prevod prostriedkov do roku 2012. V roku 2012 bol limit stanovený EÚ na platby SAPS vo výške 90 % priemeru krajín EÚ-15. Tieto prostriedky bolo možné doplniť národnými platbami až do výšky 10 %, t. j. spolu do výšky 100 %. V schválenom rozpočte boli na národné vyrovnávacie platby stanovené prostriedky vo výške 4,5 % stanoveného limitu.

PPA oznamovala a vyplácala každoročne záujemcom priame platby formou:

- jednotnej platby na plochu (SAPS),
- osobitnej platby na cukor,
- platby na pestovanie energetických plodín (od roku 2010 boli platby na energetické plodiny zrušené),
- osobitnej platby na ovocie a zeleninu,
- prechodnej platby na rajčiaky,
- platby na dojnú, a
- doplnkových národných priamych platieb,

K doplnkovým národným vyrovnávacím priamym platbám v rastlinnej výrobe, ktoré boli financované zo štátneho rozpočtu SR, patrili *doplnková platba na plochu a platba na chmeľ*. Do roku 2009 sa okrem uvedených platieb vyplácali aj *platby pre plodiny pestované na ornej pôde (POP)*, ako aj *platby na tabak (odrody Burley a Virginia)*.

Po vstupe SR do EÚ sa priame platby v živočíšnej výrobe zredukovali len na chov dojčiacich kráv a jalovíc, bahníc a jariet a kôz s rovnakou sadzbou pre celé Slovensko.

Platba na dojčiace kravy bola poskytovaná chovateľom, ktorí chovali najmenej tri kusy dojčiacich kráv alebo dojčiacich kráv a jalovíc, na dojčiace kravy alebo jalovice (ktoré mali v čase podania žiadosti vek najmenej osem mesiacov), ktoré mali minimálne 50 % podielu krvi plemien neuvedených v Prílohe XV., podľa Čl. 99 nariadenia komisie (ES) č. 1973/2004 a ktoré žiadateľ choval najmenej 3 mesiace pred dňom a najmenej po dobu 3 mesiacov po dni podania žiadosti, mal pridelené prémie práva na chov dojčiacich kráv a na ktoré bola podaná žiadosť, choval dojčiace kravy oddelene od ostatného hovädzieho dobytku: bol evidovaný na farme, na ktorej sa nachádzali dojčiace kravy – ako majiteľ alebo spolumajiteľ, v centrálnej evidencii hospodárskych zvierat, s výnimkou združení samostatne hospodáriacich roľníkov a splňal podmienky registrácie, evidencie a identifikácie hovädzieho dobytku. Okrem toho sa poskytovala *platba na bahnice, jarky a kozy*.

Od roku 2007 sa zaviedli podpory na *veľké dobytké jednotky (VDJ)*. Zavedením doplnkovej národnej priamej platby na VDJ sa dali využiť možnosti dané legislatívou EÚ a umožnila sa podpora všetkých kategórií hovädzieho dobytku, mlieka, oviec a kôz. Účelom VDJ bolo udržanie upadajúcej živočíšnej výroby v SR a zabránenie veľkému zníženiu počtov hospodárskych zvierat. Platba na VDJ sa poskytovala na počet VDJ vypočítaných podľa prílohy č. 1 nariadenia vlády č. 266/2007:

Priame platby v rokoch 2004 – 2012 v mil. €

Direct payments in the years 2004 – 2012 in million €

Tab. 2

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Priame platby v RV ¹	231,8	207,5	207,4	242,1	238,6	299,3	276,0	306,1	356,7
Jednotná platba na plochu (SAPS) ²	107,2	122,9	140,0	173,9	178,7	220,1	259,8	285,9	336,6
Dojnice ³	0	0	0	0	0	0	0	10,2	12,2
Osobitná platba na cukor+ostatné PP ⁴	0	0	14,7	0	16,6	34,4	13,2	20,1	20,1
Doplňkové priame platby ⁵	132,8	92,3	74,9	68,1	175,1	107,4	64,6	49	1,4
z toho ⁶									
doplňk.platby na plochu(2009) ⁷	0	0	0	0	0	44,8	2,9	0,007	0,002
plodiny na ornej pôde ⁸	122,1	81,3	64,3	66,0	56,2	0	0	0	0
Tabak ⁹	2,4	3,3	3,0	2,1	3,6	0	0	0	0
Chmel ¹⁰	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,01
Priame platby v ŽV ¹¹	8,1	7,7	7,6		115,2	62,5	61,6	59,1**	13,6**
chov oviec a kôz ¹²	4,3	4,4	4,4	0	0	0	0	0	0
chov dojčiacich kráv ¹³	3,8	3,3	3,2	0	0	0	0	0	0
VDJ ¹⁴	0	0	0	0	115,2*	62,5	61,6	48,9	1,4
Priame platby spolu¹⁵	239,9	215,2	229,6	242,1	370,4	364,1	337,6	365,2	370,3

Prameň: MPRV SR¹⁶

1/ Direct payments in rural development, 2/ Single area payment, 3/ Dairy cows, 4/ Separate payment for sugar+other direct payments, 5/ Complementary direct payments, 6/ thereof, 7/ Complementary area payments, 8/ Arable crops area payments, 9/ Tobacco, 10/ Hops, 11/ Direct payments in animal husbandry, 12/ Sheep and goats husbandry, 13/ Suckler cows husbandry, 14/ Livestock unit, 15/ Direct payments in total, 16/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development

*VDJ bolo v roku 2008 vyplatené spolu za roky 2007 a 2008 (In the year 2008 the livestock unit payments were disbursed in total for the years 2007 and 2008)

**v sume sú zahrnuté platby na VDJ a na dojnice (Livestock unit payments and per dairy cows are involved in the amount)

Rozvoj vidieka

Vypracovanie a schválenie dokumentov pre roky 2004 – 2006 - Plán rozvoja vidieka (PaRV) a Sektorový operačný program – Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka (SOP PaRV) bolo po vstupe SR do EÚ podmienkou pre získanie finančných prostriedkov na rozvoj vidieka z fondov EÚ. Kontrahovanie a podávanie žiadostí bolo ukončené v roku 2007, vyplácanie ukončené v roku 2009.

Nariadením Rady (ES) č. 1290/2005 z 21. 6. 2005 o financovaní SPP bol zriadený Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV), ktorý slúži na financovanie programov rozvoja vidieka prijatých v súlade s nariadením Rady (ES) č. 1698/2005 z 20. 9. 2005. Pre ďalšie programové obdobie bol schválený *Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013 (PRV)* rozhodnutím Komisie C (2007) 6164 zo 4. 12. 2007 Európskou komisiou a dopracovaný v zmysle prvej, druhej a tretej modifikácie a je nástrojom podpory politiky rozvoja vidieka, ktorá predstavuje druhý pilier SPP Európskej únie.

Globálnym cieľom národnej Koncepcie rozvoja vidieka SR je udržateľný rozvoj vidieckych oblastí a k národným prioritám PRV patria:

- zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva, rozvoj ekonomických aktivít vhodných pre vidiek,
- zlepšenie stavu životného prostredia a krajiny,
- skvalitnenie života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva.

Medzi priority Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013 patrí tiež podpora modernizácie, inovácie a efektivity poľnohospodárskych, potravinárskych a lesníckych podnikov, udržanie a ochrana environmentálnych hodnôt krajiny, uchovanie kultúrneho dedičstva, vytváranie pracovných príležitostí, zvyšovanie odbornosti vidieckeho obyvateľstva.

Na zlepšenie životného prostredia a krajiny je potrebné zabrániť znečisteniu vôd a degradácii pôdy vhodnými postupmi hospodárenia a preventívnymi opatreniami pre zlepšenie ekologickej stability krajiny, zamedzenie úbytku stanovišť voľne žijúcich živočíchov a rastlín a vzácnych biotopov.

Na zlepšenie kvality života na vidieku a udržanie osídlenia vidieka slúži podpora vytvárania pracovných príležitostí, diverzifikácia hospodárskych činností ako aj obnova a rozvoj infraštruktúry obcí.

Program PRV bol financovaný z EPFRV a spolufinancovaný zo štátneho rozpočtu SR. Celková suma verejných finančných prostriedkov na sedemročné obdobie po modifikáciách programu predstavuje 2 597 053 717 € (EPFRV: 1 996 908 078 €, štátny rozpočet SR: 600 145 639 €). Z celkovej sumy 1 996 908 078 € tvorí príspevok do Konvergenčných regiónov 1 958 307 486 € a do Nekonvergenčných regiónov 38 600 592 €.

Program sa realizuje prostredníctvom opatrení v rámci piatich osí:

1. *Zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva* (opatrenia: Modernizácia fariem, Pridávanie hodnoty do poľnohospodárskych produktov a produktov lesného hospodárstva, Odbytové organizácie výrobcov, Zvyšovanie hospodárskej hodnoty lesov, Pozemkové úpravy, Odborné vzdelávanie a informačné aktivity, Využívanie poradenských služieb);
2. *Zlepšenie životného prostredia a krajiny* (opatrenia: Platby za znevýhodnené prírodné podmienky v horských oblastiach a v ostatných znevýhodnených oblastiach, platby v rámci sústavy NATURA 2000 a platby súvisiace so smernicou 200/60/ES Agroenvironmentálne platby, Platby za životné podmienky zvierat, Prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy, platby v rámci sústavy NATURA 2000 – lesná pôda, Lesnícko-environmentálne platby, Obnova potenciálu lesného hospodárstva a zavedenie preventívnych opatrení);
3. *Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva* (opatrenia: Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam, Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu, Obnova a rozvoj obcí, občianskej vybavenosti a

služieb, Vzdelávanie a informovanie, Získavanie zručností, oživovanie a vykonávanie stratégií miestneho rozvoja);

4. *Realizácia prístupu Leader* (opatrenia: Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia, Vykonávanie projektov spolupráce, Chod miestnej akčnej skupiny). Od 5. 12. 2008 je v účinnosti Nariadenie vlády SR č. 499/2008 o podmienkach poskytovania podpory podľa programu rozvoja vidieka v znení č. 121/2009 Z. z. a č. 128/2010 Z. z

5. *Operácie technickej pomoci*

Z celkových finančných prostriedkov v novom programovom období rokov 2007- 2013 spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu SR by malo dosiahnuť cca 23 %.

Podpory na rozvoj vidieka v rokoch 2004 – 2012 v mil. €

Rural development subsidies in the years 2004-2012 in million €

Tab. 3

Druh podpory ¹	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SOP PaRV ²	0	71,7	94,1	84,5	58,5	3,4	0	0	0
Plán rozvoja vidieka (PRV) ³	87,1	115,3	157,8	114,3	29,1	2,2	0	0	0
-znevýhodnené oblasti (LFA) ⁴	85,7	98,8	104,3	0	0	0	0	0	0
Program rozvoja vidieka ⁵	0	0	0	96,9	186,0	427,8	481,1	408,5	345,8
- LFA ⁶	0	0	0	96,6	105,8	102,5	102,2	85,3	94,8
- ostatné opatrenia ⁷	0	16,3	54,5	0	80,2	325,3	378,9	323,2	251,0
Spolu rozvoj vidieka ⁸	87,1	187,0	251,9	295,7	273,6	433,4	481,1	408,5	345,8

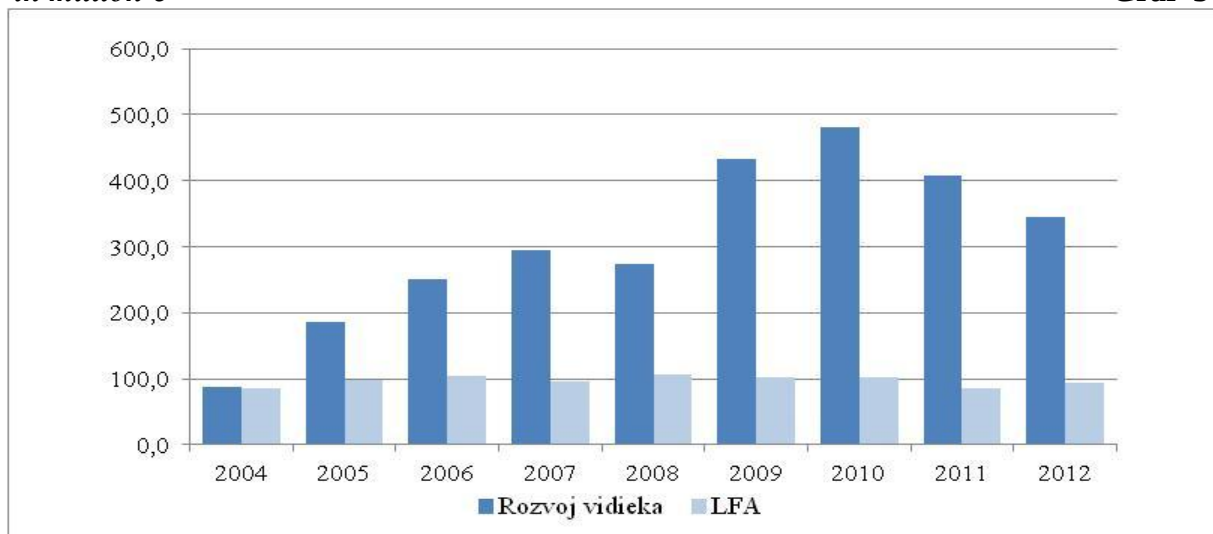
Prameň: MPRV SR⁹

1/ Type of support, 2/ Sectoral Operational Programme Agriculture and Rural Development, 3/ Rural Development Plan, 4/ Less favoured areas, 5/ Rural Development Programme, 6/ Less favoured areas, 7/ other measures, 8/ Rural development in total, 9/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic

Medzi najdôležitejšie opatrenia v rámci rozvoja vidieka z hľadiska alokovaných finančných zdrojov, patrili každoročne výdaje na znevýhodnené oblasti (LFA). Slovensko je prevažne hornatá krajina s vysokým podielom menej produkčných pôd a zastúpením pôd, ktoré majú špecifické znevýhodnenia ako zamokrené pôdy, piesčité pôdy alebo skeletové pôdy. LFA tvoria približne 50 % poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Pokračujúca poľnohospodárska činnosť v horších prírodných podmienkach je základným predpokladom udržania osídlenia týchto oblastí s prijateľnými príjmami vidieckeho obyvateľstva v takom rozsahu, aby plnila svoje krajinotvorné, environmentálne a sociálne funkcie pri dodržiavaní stanovených podmienok.

Podpory na rozvoj vidieka a podiel z nich na LFA v rokoch 2004 – 2012 v mil. €
Rural development subsidies and share of less favoured areas in the years 2004 – 2012
in million €

Graf 3

Prameň: MPRV SR

Source: Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic

Program SAPARD

Prostredníctvom programu SAPARD sa tiež podporovali opatrenia na rozvoj vidieka. Vzhľadom na jeho osobitné financovanie (predvstupová pomoc) bol hodnotený samostatne. V súlade s nariadením Komisie č. 447/2004 dňa 12. mája 2004 PPA ukončila uzatváranie zmlúv o finančnej pomoci. V tomto roku prebiehalo i schvaľovanie projektov a až v roku 2005 a 2006 sa realizovali platby.

Operačný program Rybné hospodárstvo SR 2007 – 2013 (OP RH)

Operačný program Rybné hospodárstvo SR 2007 – 2013 (OP RH) nadväzuje na predvstupový program SAPARD a na Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka 2004 – 2006.

OP RH bol vypracovaný v súlade s nariadením Rady (ES) č. 1198/2006 o Európskom fonde pre rybné hospodárstvo (EFRH) a vykonávacím nariadením Komisie (ES) č. 498/2007, bol schválený rozhodnutím Komisie K (2007) 6153 dňa 4.12.2007. OPRH sa vzťahuje na celé územie Slovenskej republiky, ktoré je rozdelené na cieľ Konvergencia (Trnavský, Nitriansky, Trenčiansky, Banskobystrický, Žilinský, Košický a Prešovský kraj) a oblasti mimo cieľa Konvergencia (Bratislavský kraj). OP RH poskytuje veľké možnosti všetkým potenciálnym prijímateľom z radov chovateľov rýb a spracovateľov produktov rybolovu a akvakultúry.

Celková suma verejných finančných prostriedkov na dané programové obdobie je 18 045 729 €, z toho z prostriedkov EÚ 13 123 309 € a z prostriedkov štátneho rozpočtu na spolufinancovanie 4 922 420 €. Suma vyčerpaných prostriedkov od začiatku realizácie

programu bola v objeme cca 42 %. Do 31. 12. 2012 bolo v rámci prioritnej osi 2, 3 a 5 prijatých spolu 118 žiadostí o nenávratný finančný príspevok. K uvedenému obdobiu PPA podpísala s prijímateľmi 97 zmlúv o poskytnutí nenávratného finančného príspevku v objeme schváleného príspevku vo výške 13 087 247 € tzn. celkové kontrahovanie OP RH k uvedenému obdobiu predstavovalo 73 %.

Štátna pomoc a národné opatrenia

Štátna pomoc bola od roku 2004v rezorte pôdohospodárstva poskytovaná vo forme dotácií, subvencovaných služieb a tovarov malým a stredným podnikom pôsobiacim v poľnohospodárstve, potravinárstve, lesnom a rybnom hospodárstve. Do roku 2006 sa podpora národných opatrení (štátna pomoc) poskytovala v súlade s Výnosom MP SR z 13. apríla 2004 č. 806/2004 -100 o podrobnostiach o poskytovaní podpory v oblasti poľnohospodárstva, potravinárstva a lesného hospodárstva, v rámci rozpočtového programu „Podpora agrárneho rozvoja vidieka“ kapitoly MP SR a Usmerneniami ministra pôdohospodárstva. Jednotlivé podpory v rámci tohto výnosu, platného na prechodné trojročné obdobie, boli rozpracované a predložené orgánom EÚ na schválenie. Štátna pomoc formou podpory poskytovaná nad rámec SPP bola klasifikovaná ako podpora na národnej alebo regionálnej úrovni v poľnohospodárskom sektore. Administráciou týchto podpôr sa zaoberala Sekcia priamych podpôr (oddelenie domácich podpôr) PPA .

Základom pre poskytovanie štátnej pomoci v ďalších rokoch bola primárna a sekundárna legislatíva Európskeho spoločenstva, implantovaná do právneho poriadku Slovenskej republiky spolu s nariadením vlády Slovenskej republiky č. 369/2007 Z. z. z 8. augusta 2007 o niektorých podporných opatreniach v pôdohospodárstve v znení neskorších predpisov.

Štátna pomoc a národné opatrenia v rokoch 2004 – 2012 v mil. €

State aid and national measures in the years 2004-2012 in million €

Tab. 4

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Celkové podpory ¹	466,0	676,9	741,1	633,9	754,8	946,8	950,8	890,3	837,7
Štát. pomoc + národ. opatrenia ²	11,0	10,1	16,4	9,8	9,1	22,4	18,9	8,1	9,1
% podiel ŠP na celkových podporách ³	2,4	1,5	2,2	1,5	1,2	2,4	2,0	1,0	1,0

Prameň: MPRV SR⁴

1/ Total subsidies, 2/ State aid+national subsidies, 3/ Share of state aid on total subsidies, 4/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic

Všeobecné služby

Všeobecné služby pre poľnohospodárov boli realizované prevažne špecializovanými inštitúciami v rámci rezortu pôdohospodárstva a chronologický prehľad o výdajoch je v tab.... Z celkových výdajov na všeobecné služby boli každoročne najviac podporované inšpekčné služby.

Prehľad výdajov na všeobecné služby v rokoch 2004–2012 v mil. €*Review of general services expenditures in the years 2004-2012 in million €***Tab. 5**

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Výskum a vývoj ¹	12,4	16,3	17,2	16,2	11,8	11,3	10,4	7,7	7,6
Poľnohospodárske školstvo ²	0,4	0,4	1,4	9,0	0,7	0,8	0,4	0,4	0,4
Inšpekčné služby ³	41,1	48,4	46,5	44,4	49,5	48,4	54,7	55,2	61,5
Infraštruktúra ⁴	5,7	4,6	3,9	1,9	1,8	5,2	1,8	1,1	1,4
Marketing a propagácia ⁵	3,4	3,0	2,7	2,6	2,2	5,4	4,4	0,4	0,4
Ostatné služby ⁶	11,4	13,9	14,5	16,5	18,3	6,6	33,3	33,7	34,0
Všeobecné služby spolu ⁷	74,4	86,6	86,1	82,5	99,9	92,2	105,0	98,4	105,3
z rozpočtovej kapitoly MPRV SR ⁸	66,5	81,1	79,9	76,7	92,9	86,4	97,6	93,8	99,5
z ostatných zdrojov ⁹	7,9	5,4	6,2	5,8	7,0	5,8	7,4	4,6	5,8

Prameň: MPRV SR¹⁰

1/ Research and development, 2/ Agricultural education, 3/ Inspection services, 4/ Infrastructure, 5/ Marketing and promotion, 6/ Other services, 7/ General services in total, 8/ from budgetary chapter, 9/ from other sources, 10/ Source: Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic

Záver

Podpory z fondov EÚ a zo štátneho rozpočtu mali od roku 2004 pre poľnohospodárstvo nenahraditeľný význam. Zachovali sa princípy rozmiestnenia podpôr v rôznych prírodných podmienkach. Najvyšší podiel zo všetkých podpôr v rokoch 2004 - 2012 dosiahli podpory na rozvoj vidieka (40,0%) a podpory na priame platby (39,6%), najvýraznejšie medziročne stúpali podpory na rozvoj vidieka. Zvyšných 20,4 % tvorili podpory na TOV, štátnu pomoc a národné opatrenia a podpory na všeobecné služby.

Celkové výdaje do poľnohospodárstva mali rastúci trend, ale od roku 2011 sa mierne znižovali. Od roku 2004 sa výdaje do roku 2010 zvýšili dvojnásobne.

Prioritné podpory smerovali do rozvoja vidieka, prostredníctvom programov PaRV, SOP RaRVa po roku 2007 cez Program rozvoja vidieka 2007 – 2013.

Z opatrení PaRV a PRV bolo najviac prostriedkov každoročne vynaložených na podporu znevýhodnených oblastí (LFA - súvislé územné celky, v ktorých vplyvom nepriaznivých podmienok, nadmorskej výšky, svahovitosti a nízkej úrodnosti pôdy a iných nepriaznivých prírodných podmienok, prípadne v spojení s osobitnými miestnymi hospodárskymi a sociálnymi podmienkami sú náklady na jednotku výroby v poľnohospodárskej činnosti trvalo nadpriemerné).

Agroenvironment bol z hľadiska objemu finančných prostriedkov, druhým najvýznamnejším opatrením v rámci rozvoja vidieka v rámci dôležitosti podporovania.

Najviac vzrástol objem podpôr na rozvoj vidieka od roku 2004 v roku 2010, a to viac ako päťnásobne (z 87,1 mil. € na 481,1 mil. €).

Priame platby mali každoročne vzrastajúci trend, okrem roku 2010, v roku 2012 ich objem oproti roku 2004 vzrástol o 54,4 %..

Najväčší podiel na priamych platbách tvorili platby SAPS.

Po vstupe do EÚ bola každoročne viac podporovaná rastlinná ako živočíšna výroba ako živočíšna.

Literatúra

- [1] ĎURIČOVÁ, I.: Prehľad podpornej politiky poľnohospodárstva SR za roky 2004 – 2008 v kontexte so Spoločnou poľnohospodárskou politikou, Zborník z vedeckej konferencie, Štrbské Pleso 5 – 7 október 2009, VÚEPP Bratislava
- [2] BEČVÁŘOVÁ, V.: Přímé platby v evropském modelu zemědělství, ACTA Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně – ISSN 1211-8516 – XVI, č. 3 (2008), s.21 – 28.
- [3] FOLTÝN a kol. Analýza a vyhodnocování možností trvale udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství. Periodická správa o výsledcích řešení za rok 2008
- [4] CHRASTINOVÁ, Z. – ĎURIČOVÁ, I: Analýza inštitucionálnych faktorov vývoja ekonomiky poľnohospodárstva SR. Štúdia č. 121/2007.1. Bratislava, VÚEPP, 2007
- [5] CHRASTINOVÁ, Z. a kol.: Ekonomická efektívnosť slovenského poľnohospodárstva a výrobných odvetví, jeho postavenie v národnej ekonomike a inštitucionálne faktory, Štúdia, VÚEPP Bratislava, 2010
- [6] CHRASTINOVÁ, Z. a kol.: Ekonomické parametre slovenského poľnohospodárstva a potravinárstva v kontexte štátov EÚ. Správa za výskumnú úlohu v rámci projektu výskumu a vývoja Bratislava, VÚEPP Bratislava, 2013
- [7] Agromagazín – Rozdiely v podporách medzi pôvodnými a novými členmi EÚ sa po roku 2013 zmiernia, no platby sa nevyrovnajú, ISSN 1335-2261 – XIII, č. 2 – Nitra, MM press (2011), s. 16 -18.

Došlo 14. 2. 2014

Kontaktná adresa

Ing. Ivona ĎURIČOVÁ

Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum, Hlohovecká 2, 951 41 Lužianky

Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva Trenčianska 55,

824 80 Bratislava, SR

tel. + 421 2 582 43 288

e-mail Ivona.duricova@vuepp.sk
